

Toplumsal Eşitsizliklerin Göz Ardı Edilen Yönü: Türkiye'de Regl Yoksulluğunun Sosyal Politika Perspektifinden İncelenmesi

Pelin Demircan Yıldırım^{a, b}

Özet

Çalışmanın amacı, Türkiye'deki regl yoksulluğunu kapsamlı bir şekilde ele almak, bu sorunun nedenlerini ve etkilerini açıklamak ve toplumsal cinsiyet bağlamında ortaya koymaktır. Çalışma, Türkiye'de regl yoksulluğunun toplum ve kamusal alanda yeterince görünür olmadığını ve sorunun sadece regl ürünlerine vergi indirim gibi basit tedbirlerle çözülemeyeceğini göstermiştir. Ayrıca Türkiye'de regl yoksulluğunun nedenlerinin ekonomik durum, sağlık hizmetlerine erişim, eğitim seviyesi, toplumsal normlar ve tabularla ilişkili olduğu belirtilmiştir. Çalışmanın yöntemi, ikincil verilere dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda, makalelerden, sivil toplum kuruluşlarının ve uluslararası örgütlerin yürüttüğü araştırmalardan faydalanılmıştır. Türkiye'deki regl yoksulluğuyla ilgili çalışmaların ve yasal düzenlemelerin yetersiz olduğu ayrıca daha kapsamlı ölçümler yapılması ve toplumsal cinsiyet eşitliğini destekler nitelikte etkili sosyal politika önlemlerinin geliştirilmesi gerektiği önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Regl Yoksulluğu
Sosyal Politika
Kadın
Toplumsal Cinsiyet

Makale Hakkında

Geliş Tarihi: 17.01.2024
Yayın Tarihi: 27.03.2024
Doi: 10.18026/cbayarsos.1421316

The Overlooked Aspect of Social Inequalities: An Investigation of Menstrual Poverty in Turkey from a Social Policy Perspective

Abstract

The aim of the study is to comprehensively address menstrual poverty in Turkey, to explain the causes and effects of this problem and to present it in a gendered context. The study reveals that menstrual poverty in Turkey is not visible enough in society and the public sphere and that the issue cannot be solved by simple measures such as tax reductions on menstrual products. Furthermore, the causes of menstrual poverty in Turkey are related to economic status, access to health services, education level, social norms and taboos. In this context, articles, and research conducted by civil society organizations and international organizations were used. It was also suggested that studies and legal regulations on menstrual poverty in Turkey are insufficient and that more comprehensive measurements should be made and effective social policy measures should be developed to support gender equality.

Keywords

Menstrual Poverty
Social Policy
Woman
Gender

About Article

Received: 17.01.2024
Published: 27.03.2024
Doi: 10.18026/cbayarsos.1421316

^a İletişim Yazarı: pelindemircan33@gmail.com

^b Dr, Bağımsız Araştırmacı, ORCID: 0000-0003-3300-5783

Giriş

Regl, dünya çapında yaklaşık 1,8 milyar kadının yaşadığı fizyolojik bir süreçtir. Bu sürecin yaygınlığı ve kadınların yaşamlarındaki önemi, toplumsal cinsiyet rolleri ve cinsiyet eşitsizliği gibi konularla yakından ilişkilidir. Kadınların regl dönemlerinde yaşadıkları deneyimler, kültürel normlar ve toplumsal beklentilerden etkilenmektedir. Cinsiyet eşitsizliğinin yaygın olarak görüldüğü toplumlarda, kadınlar regl dönemlerinde eşitsizliği büyük çapta yaşamaktadırlar.

Pek çok kadın ve kız çocuğu regl dönemlerinde ihtiyaç duyulan regl ürünlerine, bunları kullanmak için temel su, sanitasyon ve hijyen hizmetlerine ve aynı zamanda regl hakkında bilgi almayı içeren yerlere erişememekte ve bu nedenle regl yoksulluğu yaşamaktadır. Çok azı onurlu ve asgari sağlık standartlarında, bu durumun farkında olarak yaşamını sürdürmektedir (Carneiro, 2021). Dolayısıyla bu sorun tüm dünya için çözülmesi gereken bir sorundur. Bu nedenle ergen kızların ve kadınların güvenli ve hijyenik regl yönetimi ile regl sağlığına erişimini sağlamak sosyal refah, adalet ve sosyal hizmet ilkeleri doğrultusunda önemli adımların atılmasını gerektirmektedir.

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de kadınlar, ekonomik ve sosyal faktörler nedeniyle regl yoksulluğu yaşamakta olup eğitim, sağlık, iş ve sosyal hayata katılmakta olumsuz etkilerle karşılaşmaktadır (Derin Yoksulluk Ağı, 2021; Aldanmaz ve Eskitaşçıoğlu, 2022; UNFPA, 2022; Ergenç ve diğerleri, 2023). Türkiye'deki araştırmalar aynı zamanda cinsiyet eşitsizliğinin bir çok alanda mevcut olduğunu göstermektedir. Eşitsizliğin temelinde, bilinçli ya da bilinçsiz olarak erkek hakimiyetini koruyan ataerkil sosyo-kültürel ve eğitimsel yapılar yatmaktadır (Dahal ve diğerleri, 2021). Bu bağlamda cinsiyet eşitsizliğinin regl yoksulluğunu derinleştirdiği ve kadınların regl dönemlerinde karşılaştığı ekonomik, sosyal ve sağlık ile ilgili zorlukların, ataerkil yapıların etkisiyle daha da pekiştirdiği görülmektedir.

Türkiye'de regl yoksulluğu üzerine yapılan akademik çalışmaların kapsamı ve derinliği yeterli düzeyde değildir. Bu nedenle Türkiye'de genel olarak regl yoksulluğuna ilişkin daha fazla araştırmaya ihtiyaç bulunmaktadır. Bu kapsamda hem bilgi eksikliğini tamamlamak hem de regl yoksulluğuna dikkat çekmek amacıyla çalışmada, Türkiye'de regl yoksulluğunun nedenleri, etkileri ve sonuçları incelenmiştir. Bu doğrultuda çalışmada, toplumsal cinsiyet literatüründen geniş ölçüde faydalanarak ve regl yoksulluğunun altında yatan nedenler daha eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirilmiştir. Türkiye'de uygulanan çalışmalar ele alınarak, regl yoksulluğunun önlenmesine ilişkin sosyal politika önerileri sunulmuştur.

Bu çalışma, Türkiye'de regl yoksulluğunu anlamak amacıyla mevcut araştırmalardan elde edilen verileri sistematik bir şekilde analiz etmeyi içermektedir. İkincil veriler, literatür taraması, akademik makaleler, raporlar ve resmi istatistikler gibi çeşitli kaynaklardan toplanacak ve kapsamlı bir analize tabi tutulacaktır.

Çalışma, Türkiye'deki regl yoksulluğunu kapsamlı bir şekilde ele alması ve regl yoksulluğunun sosyal politika ile ilişkilendirilmesi konusunda literatürdeki boşluğu doldurması açısından önemli bir katkı sunmaktadır. Çalışma, Türkiye'de regl yoksulluğunun basit çözümlerle ele alınamayacağı ve bu sorunun çözümünde toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyen sosyal politika önlemlerinin alınması gerektiği konusunda farkındalık yaratmaktadır. Ayrıca, bu çalışmayla ilgili akademisyenler, yüksek lisans ve doktora öğrencileri için kapsamlı bir referans kaynağı oluşturması düşünülmektedir.

Regl Yoksulluğunu Kavramsal Çerçeve Anlamak

Regl yoksulluğu (menstrual poverty) gelişmekte olan ülkelerde yaygın bir sorun olup insanların regl dönemleri esnasında ihtiyaçlarını karşılayamama durumudur. Bu durum, regl hijyen araçlarına, kişisel yıkanma alanına, atık yönetimine ve bilgiye yetersiz erişimi içermektedir. Kadınların ve genç kızların regl ihtiyaçlarının karşılanması, sağlık, eğitim, istihdam ve refahları açısından giderek daha önemli bir konu haline gelmektedir (Sommer ve diğerleri, 2021).

Regl yoksulluğu, "İnsanların korkuya; aşırı ekonomik, sosyal veya fiziksel yüke maruz kalmadan kişisel hijyenlerini başarılı bir şekilde yönetmeleri için ihtiyaç duydukları materyalleri, altyapıyı ve bilgileri kapsamaktadır" (Association Of State And Territorial Health Officials, 2021). Amerikan Tıbbi Kadın Derneği regl yoksulluğunu; sıhhi ürünler, kişisel temizlik alanı ve atık yönetimi dahil ancak bunlarla sınırlı olmamak üzere, regl hijyen araçlarına ve eğitime yetersiz erişim olarak tanımlamıştır (American Civil Liberties Union, 2023).

Regl yoksulluğu, özellikle yoksul ve kırılgan gruplar içinde yaşayan kadınları daha ağır şekilde etkilemektedir. Bu durum, regl yoksulluğunun sosyal adaletsizlikleri ve toplumsal eşitsizlikleri de yansıttığını göstermektedir. Kadınlar ve kız çocukları, regl dönemlerinde biyolojik ihtiyaçlarına özel gereksinimler duymaları, aynı zamanda hane içinde bakım ve hizmet rollerini yerine getirme beklentileriyle başa çıkmaları, regl dönemlerinde cinsiyetçi ve ataerkil sosyal normlara maruz kalmaları nedeniyle daha büyük eşitsizliğe uğramaktadırlar (Caruso ve diğerleri, 2015). Aynı zamanda toplumsal cinsiyet normları nedeniyle, kadınlar regl döneminde iş veya okuldan uzak kalmakta ve sosyal dışlanma ile karşılaşabilmektedirler (Bhatty ve diğerleri, 2014; Carneiro, 2021). Kadınların ve genç kızların regl ihtiyaçları, sağlıkları, eğitimleri, istihdamları ve refahları giderek daha önemli bir konu olarak kabul edilmektedir (Sommer ve diğerleri, 2021). Bu bağlamda, regl yoksulluğuyla mücadele etmek için toplumda farkındalık oluşturulmasını, politika yapıcıların etkili önlemler almasını ve regl dönemindeki insanların ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlayacak kaynaklar gerekmektedir. Ayrıca, araştırma ve veri toplama çalışmalarının da regl yoksulluğunu daha iyi anlamak ve çözüm yollarını belirlemek için önemli olduğu unutulmamalıdır.

Küresel Bir Sorun Olarak Regl Yoksulluğu

Regl yoksulluğu, milyonlarca kadın ve kız çocuğunun geride tutulduğu ve hatta temel regl bakımını karşılayamayarak tehlikeye atıldığı küresel bir sorundur (Yoppie, tarih yok). Dünyada kadın ve üreme çağındaki kız nüfusunun yaklaşık 500 milyonu, regl ürünlerine ve regl hijyenlerini yönetmek için ihtiyaç duydukları tesislere erişimden yoksundur. Kadın ve kız çocuklarının menstrüasyonlarını etkin bir şekilde yönetmek için su, sanitasyon ve hijyen (WASH) tesislerine, uygun fiyatlı ve uygun regl hijyen malzemelerine, iyi uygulamalar hakkında bilgiye ve hizmete ayrıca damgalanmadan regl dönemini yönetebilecekleri destekleyici bir ortama ihtiyaçları vardır (World Bank, 2022). Özellikle regl gören kadınlar ve kızların karşılaştığı zorluklar altyapı veya temel malzeme eksiklerinden çok daha fazlasıdır. Birçok toplumda regl görenlerin deneyimi kültürel tabular, dini dogmalar ve ayrımcı sosyal normlar tarafından kısıtlanmaktadır. Pek çok kültürde, regl gören kadınlar kirli kabul edilir ve sistematik olarak eğitim, istihdam, kültürel ve dini uygulamalar gibi günlük faaliyetlere katılmaktan dışlanmaktadır. Bu durum, regl ile ilişkilendirilen tabuların ve damgalamaların

varlığını ve genel olarak regl ve regl hijyeni konusunda sınırlı bilginin sonucu olarak ortaya çıkan sessizlik kültürünü vurgular (World Bank 2018; 2022). Aynı zamanda milyonlarca kadının hareketliliklerini ve kişisel tercihlerini kısıtlar, okula devamı ve toplum yaşamına katılımını etkiler ve güvenliklerini tehlikeye atarak stres ve kaygıya neden olur (UNICEF, tarih yok). Ancak birçokları için bu bir gerçeklik değildir. Oysa ki regl yoksulluğu sadece potansiyel bir sağlık riski olmayıp insanların eğitimini, refahını ve bazen tüm yaşamlarını etkilemektedir (Action Aid, 2023). Bu kapsamda küresel çapta regl ile ilgili pek çok kanıt bulmak mümkündür ve bu kanıtlar önemli noktalara işaret etmektedir.

Dünya'daki kadınlar ve kız çocuklarının regl yoksulluğuna ilişkin gerçekleri aşağıdaki şekildedir;

- a. WASH Poverty Diagnostics tarafından yapılan araştırmada Nijerya'da kadınların %25'inin dışkılama veya regl hijyeni yönetimi için yeterli mahremiyete sahip olmadıkları görülmüştür (World Bank, 2018).
- b. Afrika'da 10 kızıdan biri, regl ürünlerine erişim, okulda kullanacakları güvenli, özel tuvaletler olmadığı için okullarına gidememektedirler (UNESCO, 2014).
- c. Kenya'da, okul çağındaki kızların yaklaşık %50'sinin regl ürünlerine erişimi yoktur (UNESCO, 2014).
- d. Hindistan'da regl gören 355 milyon kadının yaklaşık %12'si regl ürünlerini karşılayamamaktadır (Chatterjee, 2006).
- e. Nepal'de Chhaupadi adı verilen bir inanış nedeniyle regl kulübelerine kapatılan 18 kadın ve kız çocuğunun öldüğü Ulusal İnsan Hakları Komisyonu tarafından kaydedilmiştir (Rai, 2019).
- f. 2018'de Young Scot tarafından 2.000'den fazla kişiyle yapılan bir ankette İskoçya'daki okul, kolej veya üniversitedeki yaklaşık her dört kişiden birinin regl ürünlerine erişmekte zorlandığını ortaya çıkmıştır (Diamond, 2022).
- g. Hollanda'da 327.498 kadınla yapılan bir araştırma da kadınların %13,8'inin regl nedeniyle işe gidemediğini ve her ay % 3,4'ünün işe gidemediğini göstermiştir (Schoep, Nieboer, Zanden, Braat, ve Nap, 2019).
- h. Amerika'da 500 milyon insan regl ürünlerine ve hijyen tesislerine erişememektedir; regl gören 16,9 milyon insan yoksulluk içinde yaşamaktadır. ABD'deki 16,9 milyon düşük gelirli kadının üçte ikisi, 2021'de regl ürünlerine parası yetmemiş ve bunun yarısı regl ürünleri ile yiyecek arasında seçim yapmak zorunda kalmıştır. Üniversitede ise regl gören kişilerin %14,2'si geçen yıl regl yoksulluğu yaşamıştır (Michel, Mettler, Schönenberger, ve Gunz, 2022).

Regl hijyen ürünlerine yetersiz erişim zaten önemli bir sorun olsa da Covid-19 salgını bu durumu daha kötüleştirmiştir. Covid-19 nedeniyle okullar ve kamu tesisleri dahil olmak üzere tamponlara ve pedlere tipik erişim noktaları kesintiye uğramıştır. Ancak erişim noktaları seyrek olmasına rağmen, regl hijyeni ürünlerine olan ihtiyaç azalmamıştır (Association Of State And Territorial Health Officials, 2021). Örneğin; Thinx ve Period (2021) çalışmasında Covid-19 sonrası Amerika'da 2021 yılında 13 ila 19 yaşları arasında regl gören 1.010 öğrenciye uyguladıkları ankette, tüm öğrencilerin neredeyse 1/4'ünün regl yoksulluğu -regl hijyen ürünlerine erişememe- yaşadığı ortaya çıkmıştır. 2019 yılında bu durum 1/5 olarak

raporlanmıştır (Thinx ve Period, 2019) ve ayrıca raporda düşük gelirlili ve beyaz olmayan öğrencilerin özellikle etkilendiği belirtilmiştir. Plan International'ın (2020) Birleşik Krallık'ta pandemi sırasında yürüttüğü ankette ise, 14-21 yaş arası kız çocukları %11'inin regl ürünlerine paralarının yetmediğini ve geçici ürünlerle doğaçlama yaptıklarını, buna karşın regl ürünlerine gücü yeten kızların %22'sinin çoğunlukla regl ürünlerinin mağazada eksik olması sebebiyle bunlara erişmekte zorlandıklarını ortaya çıkarmıştır. Bu sorunların üstesinden gelmek regl görme, regl hijyen ürünleri ve kadın dostu altyapı hakkında eğitim ve farkındalığı bir araya getiren bütüncül bir yaklaşım gerektirmektedir. En önemlisi, bu unsurlara olanak sağlayan bir politika ortamı olmadan ulaşılamamaktadır. Bu kapsamda uluslararası kuruluşlar, regl yoksulluğu ile ilgili yaptıkları çalışmalarla ve oluşturdukları çeşitli stratejilerle çözüm sağlamaya yardımcı olmaktadır. Örneğin; Dünya Bankası, Su Küresel Uygulama Programı kapsamında, suyla ilgili projelerde regl sağlığı ve hijyen müdahalelerini ülkelerle iş birliği yaparak giderek daha fazla entegre etmektedir (World Bank, 2022a). Cenevre, Regl Hijyeni Günü'nde, Herkes için Sanitasyon ve Su Küresel Ortaklığı (SWA), dünya çapında 500 milyondan fazla insanı etkileyen regl dönemi yoksulluğunun sona ermesi için çağrıda bulunmaktadır (Sanitation and Water for All, 2022). UNICEF, dünya genelinde kalkınma ve insani yardım programları aracılığıyla regl sağlığı ve hijyen faaliyetlerinde küresel bir lider olarak, bireylerin regl dönemlerini güvenli ve onurlu bir şekilde yönetmeleri için güven, bilgi ve becerileri artıran; materyallere ve tesislere erişimi iyileştiren programlar oluşturmayı taahhüt etmektedir. Bunun yanı sıra hükümetler, regl yoksulluğu ile mücadele etmek için giderek daha fazla harekete geçmektedirler. Bu kapsamda uygulanan politikaların bazıları aşağıdaki şekildedir;

- a. İskoçya 2021 yılında regl ürünlerini ihtiyacı olan herkes için ücretsiz yapan dünyadaki ilk ülkedir. Yasa Tasarısı oybirliğiyle kabul edilmiş ve 12 Ocak 2021'de yasalaşmıştır (Wilson, 2022).
- b. İspanya'da şiddetli regl ağrısı çeken kadınların planlanan yeni bir yasa kapsamında ayda üç ila beş gün izin almasına imkân verilecek olup hareket, üreme sağlığı mevzuatına yönelik daha geniş reformların bir parçası olacaktır ve kabul edilmesi halinde Avrupa'da türünün ilk örneği olacaktır (Masterson, 2022).
- c. Kenya, 2004 yılında regl ürünlerinde vergileri kaldırmaya başlamıştır ve 2016 yılına kadar ithal regl ürünlerinde ve bunların üretimi için kullanılan hammaddelerde KDV'yi kaldırmıştır. Benzer şekilde Nijerya, yerel olarak üretilen ürünlerden KDV'yi kaldırmıştır. Malezya, Lübnan, Tanzanya, İrlanda, Kolombiya ve Meksika gibi ülkeler regl ürünlerinde KDV'yi tamamen kaldırmıştır (World Bank, 2022a).
- d. Nepal'de hükümet regl kulübelerini kullanma uygulamasını durdurmak için önlemler almıştır. Bu durumun 2005'te yüksek mahkeme tarafından yasaklanmasına ve 2018'de hükümet tarafından suç sayılmasına rağmen, bazı kırsal topluluklar uygulamaya devam etmiştir. Regl gören bir kadını "regl kulübesine" zorlamak bundan sonra 3 ay hapis ve 3.000 rupi (33 sterlin) para cezası ile cezalandırılmaktadır (Yoppie, tarih yok).
- e. Amerika okullarda ücretsiz regl ürünleri sağlanmasını zorunlu kılan yasalar çıkarmıştır. "Tampon vergisi" veya Pembe vergi olarak bilinen hijyenik ürünlerdeki %5'lik KDV oranı Ocak 2021'de rafa kaldırılmıştır (Alvarez, 2019).

- f. Hükümetler dışında Sivil Toplum Kuruluşlarının da regl yoksulluğu ile mücadelede göstermiş olduğu faaliyetler bulunmaktadır;
- g. Uluslararası bir yardım kuruluşu olan Water Aid, gelişmekte olan ülkelerdeki topluluklar için eğitim desteği, regl materyalleri ve ürünleri üretmenin yanı sıra temiz su ve kadınlara uygun tuvaletler sağlamak için hayati bir çalışma yürütmektedir. Bununla birlikte ActionAid yerel kadınların güvenli, yeniden kullanılabilir pedler yapmayı öğrenmelerine yardımcı olmakta ve bunları okuldaki kızlara ücretsiz vermektedir (Yoppie, tarih yok).
- h. Hindistan'da Gramalaya, Güney Afrika'da Dignity Dreams ve Nijerya'da Pad-Up Creations gibi STK'lar da kadınlar için yeniden kullanılabilir pedler üretmekte ve kırsal kesimdeki yoksul, düşük gelirli kızlar ve kadınlar için sürdürülebilir ve hijyenik çözümler sunmaktadır (Yoppie, tarih yok).
- i. Güney Afrika'da ise Global Citizen eylem grubu tarafından yürütülen bir kampanya sonrasında 2019 yılında okullarda ücretsiz sıhhi ürünler sağlamayı taahhüt etmiş ve Hükümet, 'tampon vergisi' olarak bilinen regl ürünleri üzerindeki vergileri de kaldırmıştır (Masterson, 2022).

Regl gören insanların karşılaştığı çok boyutlu sorunlar, çok sektörlü müdahaleler gerektirmektedir. Yetersiz sıhhi tesisler, bilgi eksikliği, uygun fiyatlı ve kaliteli regl hijyen ürünlerine erişim eksikliği, regl ile ilgili damgalama ve sosyal normlar gibi kesişen sorunların üstesinden gelmek için WASH uzmanları, gereken tüm çözümleri tek başlarına bulamazlar. Bunun için, uygun bir politika ortamında daha işbirlikçi ve çok boyutlu yanıtlar gerektiren bütüncül bir yaklaşım gerekmektedir (World Bank, 2022). Bu bağlamda sağlık ve sosyal hizmet uzmanları, araştırmacılar, kamu yapımcılar, sivil toplum kuruluşları ve politika yapımcıları tarafından regl yoksulluğunun iyileştirilmesine ilişkin eylem planları hazırlanmasına, konuyu gündemde tutan çalışmalara daha çok ihtiyaç vardır.

Türkiye'de Regl Yoksulluğu: Kırılganlıklar Arasında Unutulan Bir Sorun

Birçok toplumda reglin toplumsal inşası kirlilik, kötülük temaları üzerinden gerçekleşir (Douglas 2007; Bobel 2010). Ataerkil sistemde regl, kadın bedenini değersizleştirmek, utanç duymalarına neden olmak, eksiklik hissi uyandırmak amacıyla kullanılır. Bu inşa, kadınları ikincil konuma düşürmek için sıklıkla kullanılan bir araçtır ve özellikle aile içinde çocukların sosyalleşme sürecinde tekrar tekrar yeniden üretilir. Kadınların menstrasyonu ile ilişkili olarak yaşadıkları baskıyı deneyimlemelerinde, çocukluk döneminde içselleştirdikleri kültür oldukça etkilidir (Yılmazbilek, 2022). Çocuğun toplumsal cinsiyet statüsüyle ilk karşılaştığı ve deneyimlediği yer ailedir. Cinsiyet ayrımı evdeki işbölümü ve ev içi sorumluluklar yoluyla yeniden üretilmektedir. Yerel ve ulusal düzeyde karar alma, ataerkil yapılar tarafından belirlenmektedir (Gram vd; 2011)

Kadınların regl dönemi deneyimleri, toplumsal cinsiyet ve ataerkil yapıyla karmaşık bir ilişki içindedir. Bu ilişki, toplumun kadın bedeni ve doğurganlık süreci üzerindeki normlarını, beklentilerini ve baskılarını yansıtır. Regl dönemi, biyolojik bir süreç olmasının yanı sıra, toplumsal, kültürel ve dini anlamlarla da yüklüdür. Toplumda kadın bedeni ve regl dönemi genellikle utanç, kir, kirlilik gibi negatif imgelerle ilişkilendirilmektedir. Türk Dil Kurumu

sözlüğünde kirli kelimesinin ikinci anlamı olarak “aybaşı durumunda bulunan (kadın)” ifadesinin yer alması, sosyal mecralarda tepkilere yol açmıştır (Türk Dil Kurumu, tarih yok). Bu algılar, kadınların regl dönemini gizlemesi veya utanç duymasıyla sonuçlanmaktadır. Bu da kadınların bedenleri ve cinsellikleri üzerindeki kontrol ve baskının bir göstergesi olabilmektedir.

Ülkemizde ataerkil yapının etkisi altında, kadınlar bedenlerinin namus, ayıp, günah gibi kavramlarla kontrol edildiği bir toplumsal cinsiyet yapılanmasına maruz kalabilmektedir. Özellikle regl dönemi gibi tamamen biyolojik bir süreç, gizlenmesi gereken utanç verici bir durum olarak algılanmaktadır (Ergenç ve diğerleri, 2023). Aynı zamanda regl yaşayan kadınlar, toplum içinde çocukluktan ergenliğe geçiş sürecinde ve doğurganlıkla ilişkilendirilen toplumsal cinsiyet normlarına maruz kalmaktadırlar. Bu normlar regl yoksulluğunun daha da derşleşmesine neden olmaktadır.

Regl yoksulluğunun toplumsal bir sorun olması sebebiyle sosyal ve kültürel boyutlarına ilişkin yapılan araştırmalar, konunun derinlemesine anlaşılmasını ve dönüşümünü sağlayabilmektedir. Gün geçtikçe regl yoksulluğuna dair ilgili çalışmalar gündemde daha fazla yer almaktadır. Özellikle bu kapsamda 2016 yılında kurulan Konuşmamız Gerek Derneği, Konuşmamız Gerek Hareketini başlatarak Türkiye’de regl yoksulluğu ve tabusu ile mücadelede son derece etkin bir rol üstlenerek dezavantajlı gruplar ile kırsal alanlarda yaşayan kadınlar ve çocukların menstrüel ürünlere erişimlerini sağlamak ve sorunlarına çözüm üretmek amacıyla çalışmalar yürütmektedir. Ancak her ne kadar regl yoksulluğu ile ilgili çalışmalar son zamanlarda daha fazla gündeme gelmiş olsa da Türkiye’de regl yoksulluğu hakkında yeterli veri ve araştırma bulunmamaktadır. Türkiye'nin regl yoksulluğuyla ilgili genel durumunu incelediğimizde, bu konuda yapılan yasal düzenlemeler aşağıdaki gibidir:

- a. Türkiye’de 16 Haziran 2004 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan Ağır ve Tehlikeli İşler Yönetmeliği’nin 6. maddesinde kadın işçilerin regl günlerinde ağır ve tehlikeli işlerde 5 gün süre ile çalıştırılmayacakları hüküm altına alınmıştır (Resmi Gazete, 2004). Kadınlara tanınan bu hak, yönetmelik seviyesinde kalmış olup kanuni bir koruma sağlanmamıştır. Nitekim söz konusu yönetmelik 8 Şubat 2013 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan ağır ve tehlikeli işler yönetmeliğinin yürürlükten kaldırılmasına dair yönetmelikle yürürlükten kaldırılmıştır (Resmi Gazete, 2013).
- b. Son dönemlerde regl izni toplu sözleşmelerde yer almaya başlamıştır. Bununla birlikte regl izni veren bazı kamu ve özel işletmelerin varlığı söz konusudur. Türkiye’de bu kurumlar arasında Tunceli Belediyesi, İzmir Barosu, Kadıköy Belediyesi ve Zomato şirketi regl izni uygulamaktadır (Aldanmaz & Eskitaşçıoğlu, 2022).
- c. Türkiye’de 2022 yılına kadar menstrüel ürünler %18 oranında tüketim mallarından alınan en yüksek vergiye tabiyken, 29 Mart 2022 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan 5359 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı ile hijyenik ped ve tamponlardan alınan KDV oranı %18’den %8’e düşürülmüştür (Resmi Gazete, 2022). Ancak 6 Temmuz 2023 Resmî Gazete’de yayımlanan mal ve hizmetlere uygulanacak katma değer vergisi oranlarının tespitine ilişkin kararda değişiklik yapılmasında dair Cumhurbaşkanı Kararı m.1-b hükmüne göre %8 KDV oranı %10 şeklinde değiştirilmiştir (Resmî Gazete, 2023).

Yöntem

Bu çalışmanın metodolojik çerçevesi, Türkiye'deki regl yoksulluğunu detaylı bir şekilde inceleyerek, sorunun nedenlerini ve etkilerini ikincil veriler doğrultusunda ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu hedefe ulaşmak adına, çalışma kapsamında literatür taraması gerçekleştirilmiş ve Türkiye'deki regl yoksulluğuna dair makale çalışmaları ile sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kuruluşların raporlarından faydalanılmıştır.

Araştırma Modeli ve Örneklem

Bu çalışmada ikincil veri yöntemi tercih edilmiştir; bu tercihin temel nedenlerinden biri, verilerin araştırma amacına uygun olarak önceden toplanması, diğeri ise regl sebebiyle katılımcılardan alınabilecek yanıtların sınırlılığıdır. Kullanılan veriler, Türkiye'de gerçekleştirilen en kapsamlı çalışmalardan elde edilmiş olup, veri kaynakları güvenilir niteliktedir. Yapılan çalışmalar, regl yoksulluğu konusunu geniş bir perspektifle değerlendirmiş ve istatistiksel yöntemler kullanarak derinlemesine incelemiştir. Bu kapsamlı analizler sonucunda elde edilen bulgular, Türkiye'deki regl yoksulluğunun nedenlerini anlamamıza ve etkili çözüm önerileri geliştirmemize önemli ölçüde katkı sağlamıştır.

Bulgular

Türkiye'de regl yoksulluğuna ilişkin yapılan en kapsamlı çalışma Konuşmamız Gerek Derneği tarafından 2022 yılında yayımlanan Türkiye'de Regl Yoksulluğu Araştırması'dır. Araştırmada 81 ilde 18 yaşından büyük 4108 katılımcı ile görüşülmüş ve Türkiye'de regl yoksulluğuna ilişkin en kapsamlı verilere ulaşılmıştır (Aldanmaz ve Eskitaşçıoğlu, 2022). Bu nedenle elde edilen verileri detaylı bir şekilde paylaşmanın Türkiye'deki regl yoksulluğu gerçeğinin anlaşılmasını sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında katılımcıların menstrüel ürünler dışındaki hijyen ürünlerine erişilebilirliği incelendiğinde katılımcıların %21,1'inin sabuna, %16,3'ünün temiz suya, %31,8'inin çöp kutusuna her zaman erişim sağlayamadıkları görülmüştür. Bununla birlikte katılımcıların %29,8'inin temiz bir tuvalete ulaşmasının hiçbir zaman mümkün olmadığını ya da nadiren mümkün olduğunu aynı zamanda tuvalet kağıdına erişemeyen veya nadiren eriştiklerini söyleyen katılımcıların oranının ise %21,9 olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların %16,3'ü ise temiz suya erişemediğini; %14,5'i ise bir sağlık kuruluşuna hiçbir zaman erişemediğini ya da nadiren eriştiğini ifade etmiştir (Aldanmaz ve Eskitaşçıoğlu, 2022).

2021 yılında Derin Yoksulluk Ağı tarafından yayımlanan "Pandemi Döneminde Derin Yoksulluk ve Haklara Erişim" adlı raporda pandemide 103 hanenin %82'sinin hijyenik pede erişemediği bulgusuna ulaşılmıştır (Derin Yoksulluk Ağı, 2021).

Regl dönemlerinde katılımcıların %90,9'u ped, %20'si tampon, %5,1 menstrüel kap, %0,1 menstrüel disk, %13'ü tuvalet kâğıdı, %3,2 regl külotu, %1,6'sı bez parçası kullanırken diğer seçeneğini seçen 29 katılımcıdan 8'i menstrüel ürün yerine çocuk bezi, 4'ü iç çamaşırı, 3'ü pamuk, 8'i daha ucuz olması sebebiyle günlük ped ve 6'sı kâğıt havlu kullandıklarını belirtmiştir (Aldanmaz ve Eskitaşçıoğlu, 2022).

UNFPA, 2022 yılında "Türkiye'deki Mülteci Kadınlar ve Kız Çocuklarında Menstrüel Hijyen Yönetimi" isimli raporunda, kırılğan gruptaki her 2 kadın ve kız çocuklardan birinin regl

dönemlerinde hijyenik regl ürünlerine ulaşamadığını bu nedenle peçete, bez, havlu, çocuk bezi, pamuk, eski kumaş parçaları veya yalnızca iç çamaşırı kullanmak zorunda kaldıkları sonucuna ulaşmıştır. Her 5 kadından 1'i de bu ürünleri yıkayıp bir sonraki regl döneminde baştan kullanmak zorunda kaldıklarını belirtmiştir (UNFPA, 2022).

Aldanmaz ve Eskitaşcıoğlu (2022) araştırmasında, regl döneminde kullanılan ürünün aylık gelire ilişkisi incelediğinde, gelir düzeyi fark etmeden katılımcılar regl bakımlarında tuvalet kâğıdı ve bez parçası kullanmışlardır. Ancak katılımcıların gelir düzeyi arttıkça ped kullanımının düştüğü, tampon ve menstrüel kap kullanımının arttığı görülmüştür. Bunun yanı sıra regl bakımında kullanılmaması gereken tuvalet kâğıdı, bez parçası ve diğer ürünlerin de her gelir seviyesindeki katılımcılar tarafından kullanıldığı görülmüştür.

Türkiye'de katılımcıların aylık menstrüel gideri incelendiğinde %43'ü aylık regl ürün giderinin 30-60 lira, %22'si 1-30 lira, %20,5'i ise 60-90 lira arasında olduğunu belirtmişlerdir (Aldanmaz ve Eskitaşcıoğlu, 2022).

Bir başka çalışmada regl döneminde kullanılan ürünlerle ilgili anket sonuçlarına göre, katılımcı kadınların büyük bir kısmı (%81,6, 320 kişi) bu ürünleri pahalı bulmaktadır. Sadece %14,0'ı (55 kişi) pahalı bulmamakta ve %5,5'i (22 kişi) ise bu konuda görüş beyan etmemiştir. Ekonomik açıdan bakıldığında, katılımcı kadınların %41,8'i (157 kişi) bu ürünleri alırken ekonomik zorluk yaşadıklarını ifade etmiştir. Ara sıra ekonomik zorluk yaşayan kadınların oranı %35,1 (132 kişi) iken, zorlanmayan kadınların oranı %23,1'dir (87 kişi) (Ergenç ve diğerleri, 2023).

Ergenç ve diğerleri (2023) çalışması, Adana'nın Seyhan ilçesinde yaşayan 397 katılımcıya anket uygulayarak, geçici koruma altındaki yabancı uyruklu kadınlar ile Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı yerli kadınları içeren bir örneklemi incelemiştir. Çalışmada kadınların regl dönemi boyunca karşılaştıkları eşitsizlikler ve toplumsal cinsiyet bağlamındaki tutumları incelenerek tanımlayıcı bilgilere erişilmiştir. Tanımlayıcı nitelikteki araştırma, ekonomik, kültürel ve sosyal başlıklar altında regl dönemiyle ilişkilendirilen sonuçlara ulaşmış ve regl dönemine yönelik tutumları değerlendirmiştir. Çalışma, regl dönemiyle ilgili bilgi eksikliği, ekonomik zorluklar ve toplumsal baskılar gibi temel engelleri vurgulamıştır. Kadınların regl dönemine ilişkin tutumları, kültürel normlara dayalı olarak incelenmiş ve regl döneminin toplumsal bir tabu olarak kabul edilme eğilimleri üzerinde durulmuştur. Çalışmada regl dönemiyle ilgili konuşmaktan kaçınan ve bu konuda açıklama yapan doksan kadının gerekçeleri, genellikle ayıp, mahremiyet ve utanma duyguları olarak ifade edilmiştir. Elde edilen bulgular, regl dönemiyle ilgili konuşma tabusunun, kadınların seslerini ifade etmelerini engellediği ve bu durumun genel olarak cinsiyet eşitsizliği ve hak kayıplarına neden olduğunu göstermektedir.

Yılmazbilek'in (2022) çalışmasında, kadınların regl dönemlerindeki deneyimlerini ele alarak, reglin kadınların algılanması ve yaşaması üzerindeki etkisinin ataerkil ideoloji ve kapitalist sistemle etkileşim içinde olduğunu ortaya koymuştur.

Menstrüel ürünlere erişimde zorlanma algısı incelendiğinde %26,4'ünün hiçbir zaman zorluk yaşamadığını, %42,5'i nadiren zorluk yaşadığını, %22,6'sı sıklıkla zorluk yaşadığını, %8,5'i ise her zaman zorluk yaşadıklarını belirtmiştir. Katılımcıların aylık gelir ve regl ürünlerine erişimde zorlanma algısı incelendiğinde, gelir düzeyi artan katılımcıların menstrüel ürünlere erişimde daha az zorluk yaşadığı görülmüştür. Belirlenen her aylık gelir düzeyinde nadiren veya sıklıkla zorlanan kişilerin olduğu görülmüştür. Araştırmada, aylık geliri 0 TL olan katılımcıların %16,3'ünün, 500 TL olan katılımcıların %14,6'sının ve aylık geliri 2.500-5.000 TL

olan katılımcıların %10,5'inin menstrüel ürünlere erişimde her zaman zorluk yaşadıkları belirtilmiştir (Aldanmaz ve Eskitaşçıoğlu, 2022)

Regl dönemi ile ilgili olarak, kadınlara çalışma ve eğitim hayatlarına olası etkileri sorulan çalışmada katılımcı kadınların çalışma hayatını düşündüklerinde %29,2'si bu durumun etkileyebileceğini belirtmiştir. %21,9'u ise etkilemeyeceğini ifade etmiştir. Ancak, kadınların yaklaşık yarısı %48,9 konu hakkında bir fikre sahip değildir. Eğitim hayatını düşündüklerinde ise kadınların %28,9'u; 115 kişi regl döneminin eğitimlerini etkileyebileceğini düşünmekte, %33,0'u etkilemeyeceğini ifade etmektedir. Bu konuda fikir belirtmeyen kadınların oranı ise %38,1'dir (151 kişi) (Ergenç ve diğerleri, 2023).

Bu aşamaya kadar, Türkiye'deki regl yoksulluğunun durumu ve bu konuda yapılan çalışmaların incelenmesi sonucunda elde edilen bulgulara dayanılarak analiz yapılmıştır. Bu çalışmalardan anlaşıldığı üzere, regl yoksulluğunun nedenleri ekonomik, sosyal ve kültürel faktörlerden kaynaklandığını göstermiştir.

Türkiye'de Regl Yoksulluğunun Nedenleri ve Sonuçları

Türkiye'deki regl yoksulluğu sorununu etkileyen bir dizi faktör bulunmaktadır. Bu faktörler arasında toplumsal cinsiyet rollerine dayalı olarak ekonomik, sosyal ve kültürel etkenler ön plana çıkmaktadır. Toplumsal cinsiyet normları, kadınlara yönelik ekonomik, sosyal ve kültürel baskıları şekillendirirken, regl dönemiyle ilgili ihtiyaçların karşılanmasında da belirleyici olmaktadır.

Ekonomik Zorluklar

Çalışmalar, regl dönemiyle ilgili ürünlere erişimin genellikle ekonomik durumla doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu durumda cinsiyet eşitsizliği ve toplumsal rollerin belirleyici bir rol oynadığı görülmektedir. Ataerkil anlayış, kadınların ekonomik güçten yoksun olmasına, eğitim ve iş fırsatlarına erişimde kısıtlılıklar yaşamasına, regl dönemiyle ilgili ürünlere erişimde zorluklarla karşılaşmalarına neden olmaktadır (Igbokwe, 2017; Dahal ve diğerleri, 2021; Macura ve diğerleri, 2023). Regl döneminin çalışma hayatına olası etkileri göz önüne alındığında, regl dönemi sebebiyle işe gidememe veya işten ayrılma durumunda kalan kadınlar, temel ihtiyaçlarından biri olan regl ürünlerine ulaşmakta zorluk yaşamaktadır. Dolayısıyla düşük gelir düzeyine sahip kadınların ve genç kızların hijyenik pedlere, tamponlara veya menstrüel ürünlere ulaşmada zorlanma olasılığı daha yüksektir.

Regl yoksulluğu, kadınların hayatındaki birçok zorluğun ana sebebi olarak görülmektedir (Michel ve diğerleri, 2022). Toplumsal rollerin kadınlara atadığı bakım ve ev işleri gibi görevler (Dahal ve diğerleri, 2021) kadınların ekonomik olarak daha zayıf konumda olmalarına ve dolayısıyla regl dönemiyle ilgili temel ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çekmelerine yol açmaktadır. Regl olan milyonlarca kadın, masraflarını karşılayamamakta ve regl döneminde işten veya okuldan uzak durmak zorunda kalabilmekte ve hatta sosyal dışlanma yaşayabilmektedir. Yoksulluk ve kırılabilirlik içinde yaşayanlar ise bu durumdan en ağır darbeyi almaktadırlar (Carneiro, 2021). Bu nedenle pek çok kadın ve kız çocuğu regl dönemini en ağır şekilde yaşamak zorunda kalmaktadır.

Sağlık Hizmetlerine Erişim

Kadınlar, regl dönemiyle ilgili sağlık hizmetlerine ulaşmada zorlanabilmektedirler, bu da regl dönemiyle ilişkili sağlık sorunlarının hızlı bir şekilde tanımlanmasını ve çözülmesini engelleyebilmektedir. Bu durum, kadınların dünyaya gelmelerinden itibaren maruz kaldıkları ayrımcılığın olumsuz etkilerinin bir yansımasıdır. Kadınların eğitim ve sağlık gibi temel imkanlardan yoksun bırakılmaları hayatlarında eşitsizlik ve adaletsizlik yaşamalarına neden olmaktadır (Sultana ve Altay, 2019). Toplumsal cinsiyet rollerine dayalı olarak kadınların regl dönemiyle ilgili ihtiyaçlarının göz ardı edilmesi, regl yoksulluğunu derinleştirmekte ve kadınları sağlık hizmetlerine erişimde zorluklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Regl yoksulluğu nedeniyle kadınların ve kız çocuklarının temiz ve sağlıklı regl malzemelerine erişememesi de sağlık sorunlarına yol açmaktadır. Özellikle hijyen koşullarının kötü olması, enfeksiyonların oluşmasına ve hatta ciddi sağlık sorunlarına neden olmaktadır. Bununla birlikte regl ürünlerini tekrar kullanmak zorunda kalan kadınlar, çok ciddi sağlık sorunlarıyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Regl yoksulluğu yaşayan bazı kadınların idrar yolu enfeksiyonları gibi fiziksel sağlık sorunların ve depresyon gibi zihinsel sağlık sorunlarını yaşama riskinin daha yüksek olduğu belirtilmiştir (Association Of State And Territorial Health Officials, 2021). Ayrıca, ataerkil normlar ve değerler, regl dönemiyle ilgili konuların utanç ve stigmaya dönüşmesine yol açarak kadınların bu konularda sessiz kalmasına ve yardım aramaktan kaçınmasına neden olmaktadır. Bu da sağlık sorunlarının daha da kötüleşmesine ve sağlık hizmetlerinden yararlanma şanslarının azalmasına yol açmaktadır. Ayrıca regl ürünlerinin fiyatlarının yüksek olması kadınların hijyenik ürünlere erişmelerini engellemekte dolayısıyla sağlık sorunlarına maruz kalmalarına sebep olmaktadır. Bu durum yoksul kadınların regl dönemlerindeki sorunları çözmelerini zorlaştırmaktadır.

Eğitim Seviyesi

Yıllar boyunca cinsiyete ilişkin tutumlar, toplumsal yaşamın hakim özellikleriyle sıkı sıkıya örülmüş durumdadır (Potuchek, 1997). Toplumsal yapıda, kadınların ezilmesi daima mevcuttur ve güç ilişkilerini ve cinsiyete dayalı işbölümünü belirlemektedir. Ataerkil sistem, erkekleri ayrıcalıklı konuma yerleştiren ve bu güç ilişkilerini sürdüren bir yapı oluşturmaktadır (Dahal ve diğerleri, 2021). Omwami (2011), yoksulluğun ve ataerkilliğin kadınlar ve kız çocukları için eğitim fırsatlarını sınırlama eğiliminde olduğunu belirtmektedir. Kadınlar ve çocuklar, ev ve toplumda sahip oldukları statü nedeniyle eğitimden mahrum kalabilmekte veya okulu erken bırakabilmektedirler. Eğitim eksikliği, regl dönemiyle ilgili bilgi eksikliğine ve hijyen ürünleri kullanımı konusundaki farkındalığın düşük olmasına neden olmaktadır. Bu durum kadınların regl dönemiyle ilgili sorunlarını daha az anlamalarına neden olmakta ve kendilerini korumalarını daha zor hale getirmektedir. Düşük eğitim seviyesine sahip bireylerin regl dönemiyle ilgili bilgi eksikliği ve bu dönemle ilgili sağlıklı pratikleri uygulama konusunda daha fazla sorun yaşadığı gözlemlenmiştir. Ergenç ve arkadaşları (2023) yeterli bilgiye ulaşmada kadınları engelleyen temel faktörleri eşitsizlik, damgalanma ve yetersiz eğitim olarak tanımlamıştır. Cinsiyet eşitsizliğini normalleştiren toplumsal cinsiyet normları ve ayrımcılık, kadınların eğitim eksikliğiyle mücadele etmelerini zorlaştırarak (Igbokwe, 2017) regl yoksulluğuna katkıda bulunmaktadır. Eğitim seviyesindeki eksiklik regl dönemiyle ilgili bilgi ve kaynaklara erişimi kısıtlar, dolayısıyla kadınların bu konudaki bilinçlenme ve karar alma kapasitesini azaltır. Bu nedenle, eğitimde eşitsizliklerin giderilmesi, regl yoksulluğunun önlenmesinde önemli bir adım olarak görülmelidir.

Toplumsal Cinsiyet Normları ve Tabular

Regl konusu, dünyada her zaman bir tabu olarak kalmış ve regli çevreleyen tabular ve damgalamalar bir çok kültür ve toplumda derinlere kök salmıştır (Mahalaksmi ve diğerleri, 2023). Reglin biyolojik bir döngü olmasına rağmen ülkemizde de kadınların biyolojik yapısı nedeniyle baskı altına alınmaları, sömürülmeleri, ikincilleştirilmeleri ve dışlanmaları söz konusudur (Yılmazbilek, 2022). Regl döneminde, toplumda yaygın inanışlar arasında kadınların kutsal yerlere girememesi, dokunamaması ve hatta yemek yapamaması (hamur yoğuramama, turşu kuramama) gibi bazı inanışlar bulunmaktadır. Ayrıca regl dönemini gizlemek için bir dizi örtmece dil kullanılmaktadır. Dolayısıyla toplumda regl dönemi hakkında var olan tabular ve utanma duygusu, kadınların bu konuda konuşmaktan kaçınmalarına ve ihtiyaç duydukları ürünlere erişimde zorlanmalarına neden olmaktadır. Houppert (1999) bu durumu, menstrüel utanç ve gizliliğin kadınların deneyimlerini menstrüel tabular açısından şekillendirmesi anlamına gelen "gizleme kültürü" olarak açıklamıştır. Kültürel tabular nedeniyle kadınların regl dönemi hakkında konuşmalarının veya hijyen ürünleri kullanmalarının utanç verici bir durum olduğu düşünülebilmektedir (Eskitaşçıglu, 2020). Kadınların regl dönemini utanç verici bir durum şeklinde algulamaları, bazı kadınların regl dönemlerinde menstrüel ürünleri kullanımını zorlaştırmaktadır. Bu durum, kadınların daha fazla izole olmalarına ve destek alamamalarına neden olmaktadır. Bu bağlamda regl yoksulluğu ile ilgili konularda tabuları ve sessizliği yıkmak, regl gören gençleri, kadınları, ebeveynleri ve toplulukları bu normal fizyolojik süreç hakkında eğitmeyi içermektedir. (Sommer ve diğerleri, 2021).

Türkiye'deki regl yoksulluğuna ilişkin ekonomik, sosyal ve kültürel nedenler toplumsal cinsiyet ve ataerkil normlarla derinlemesine ilişkilidir. Bu nedenler toplumsal cinsiyet dinamikleriyle etkileşime girerek regl yoksulluğunun ortaya çıkmasına neden olmakta ve kadınların regl dönemi ile ilgili sorunlarla mücadele etmelerini zorlaştırmaktadır.

Regl yoksulluğu kadınların ve kız çocuklarının ekonomik ve sosyal hayatlarını olumsuz etkilemektedir, bu nedenle çözülmesi gereken önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konuda regl yoksulluğu sorunu için sosyal politikalar geliştirilmeli bu sorunların çözümüne ilişkin toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyen çeşitli önlemler alınmalıdır.

Türkiye'de Regl Yoksulluğunu Önlenmesine İlişkin Sosyal Politika Önerileri

Regl yoksulluğu, sadece Türkiye'de değil, dünya genelinde çoğu kadının yaşadığı bir sorundur. Bazı ülkelerde ise özellikle menstrüel ürünlere erişim ve maliyetinde daha az zorluklar yaşanmaktadır. Türkiye'de, menstrüel ürünlere erişim ve maliyeti konusunda bazı kadınların sorunlar yaşadığı görülmektedir. Dolayısıyla düşük gelir düzeyine sahip bireylere yönelik regl dönemi hijyen ürünlerine erişimi artırmak amacıyla mali destek programları oluşturulmalıdır. Bunun yanı sıra regl ürünlerine ilişkin %10 KDV tamamen kaldırılmalıdır, %0 vergi uygulaması sadece pedler ve tamponlar için değil diğer regl ürünleri içerecek şekilde düzenlenmelidir. Bu konuda pek çok marka ve mağazalarda satılan ürünlere ilişkin denetimler yapılmalı fahiş fiyat uygulayan marka ve yerler tespit edilip gerekli işlemler yapılmalıdır.

Ataerkil yapıların etkisi altında, regl yoksulluğuyla mücadelede eşitlikçi önlemler alınmalıdır. Bu kapsamda regl ürünlere erişimi kolaylaştırmak için sağlık hizmetlerinde regl gereçlerinin bedava olarak verilmesi veya maliyetlerinin azaltılması gibi önlemler alınmalıdır. Ayrıca

kadınların regl dönemiyle ilgili sağlık hizmetlerine ücretsiz ve kolay ulaşabilmelerini sağlamak için özel sağlık hizmetleri oluşturulması gibi sosyal politikalar uygulanmalıdır. Düşük eğitim seviyesine sahip bireylere yönelik regl dönemiyle ilgili sağlık pratikleri ve ürün kullanımını içeren eğitim kampanyaları düzenlenmelidir. Mülteci kadınları ve kırılgan grupları hedefleyen özel destek programları oluşturularak, regl dönemi hijyen ürünlerine ulaşımını kolaylaştırmak sağlanmalıdır. Ayrıca ergen kızlara ve kadınlara regl dönemiyle ilgili bilgilendirme, eğitim ve danışmanlık hizmetleri sunulmalıdır. Bunların yanı sıra eğitim programları ve kadınların sosyal ve ekonomik statülerinin iyileştirilmesine ilişkin öneriler ile regl yoksulluğunun önlenmesine ilişkin sosyal politika programlarının hazırlanmasına ilişkin bir rehber hazırlanmalıdır. Bu kapsamda çalışma yaşamındaki kadınlar için tüm kurumlar özelinde regl dönemleri için regl izni kanun düzeyinde tekrar yasalaşmalı ve uygulamaya geçmelidir. Kadınlar için çalışma saatleri esnetilmeli ve kadınların çalışma yaşamına geçmelerine imkân sağlanmalıdır. Böylelikle gelir seviyesi artan kadınların regl dönemi ihtiyaçlarını karşılaması kolaylaşacaktır. Dolayısıyla ataerkil yapıların etkisi azaltılarak kadınların regl dönemi ihtiyaçlarını karşılamaları desteklenmiş olacaktır.

Toplumsal cinsiyet normlarına karşı mücadele eden ve kadınların regl dönemiyle ilgili ihtiyaçlarını ifade etmelerini teşvik eden projeler hayata geçirilmelidir.

Pandemi veya afet dönemlerinde, regl dönemi hijyen ürünlerine erişimi sağlamak için acil durum hizmetleri ve dağıtım programları uygulanmalıdır. Afetlerin yaşandığı bir coğrafyada olmamız sebebiyle afet sonrası oluşturulan yardımlar içerisinde regl ürünlerine mutlaka yer verilmelidir. Özellikle de kadınların ve kızların temiz su, tuvalet, iç çamaşırını ve diğer menstrüel ürünler ve sağlık kuruluşlarına doğrudan erişimine ilişkin politikalara yer verilmesi son derece önemlidir.

Tüm bu çalışmalardan hareketle ortaya konulan önerilerden ziyade regl yoksulluğunun çözümüne ilişkin yerel yönetimler ile iş birliği yapmak bu konuda atılacak önemli bir adımdır. Kırılgan ve yoksul kesimlere ilişkin politikalar üretilerek gerekli önlemler alınmalıdır. Özellikle yoksul kesimler ve kız çocukları için regl ihtiyaçların karşılanmasına ilişkin çalışmalar yürütülmelidir.

Sonuç

Regl yoksulluğu, düşük gelirli ülkelerde yaygın olmakla birlikte kadınların sağlık, eğitim, iş ve sosyal yaşamlarında özellikle toplumsal cinsiyet normları ve eşitsizlikler sebebiyle karşılaştıkları bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle tüm dünyadaki kadın ve kız çocuklarını ilgilendiren bir küresel sorun olarak ele alınmalı ve çözümü için gerekli adımlar atılmalıdır. Bu sorunları çözmek için kullanılan plan ve programları biçimlendiren en etkili araç sosyal politikadır. Oluşturulan plan ve programlar toplumsal eşitliği destekleyen, sağlıklı bir toplum oluşturmayı ve sosyal refahı gerçekleştirmeyi hedefleyen nitelikte olmalıdır. Regl yoksulluğuyla mücadelede sosyal politikanın önemi, kadınların regl dönemleri sırasında ihtiyaç duydukları hizmetlerin, malzemelerin sunulması ve hukuki korumanın sağlanmasıyla ilgilidir.

Çalışmadaki bulgulardan hareketle Türkiye’de pek çok kadın ve kız çocuğunun regl ürünlerine erişiminin yetersiz ve menstrüasyon hakkında yeterince bilgi sahibi olmadığı görülmüştür. Bu, toplumsal yapıda içerisindeki eşitsizliğin bir sonucudur. Bu nedenle Türkiye’de regl yoksulluğunu önleme ve çözüm çalışmaları için toplumsal yapıdaki eşitsizliği gidermeye

dönük sosyal politikaların geliştirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda özellikle, hijyen malzemeleri sağlama, sağlık ve sosyal hizmetleri sunma, eğitim programları ve ekonomik ve sosyal statünün iyileştirilmesi gibi önlemlerin ele alınması ve yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Bu önlemler, kadınların ve kız çocuklarının regl dönemleriyle ilgili ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik adil ve eşitlikçi bir yaklaşımı teşvik ederken, toplumsal cinsiyet rollerine dayalı ayrımcılığı azaltmayı ve kadınların sosyal ve ekonomik durumlarını güçlendirmeyi amaçlamalıdır. Regl yoksulluğuyla mücadelede, somut örnekler olarak ücretlerin artırılması, kadınların çalışma yaşamına katılımı sağlanarak işsizlik oranlarının azaltılması gibi ekonomik önlemler alınabilir. Aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve toplumsal cinsiyet rolü beklentilerinin değiştirilmesi gibi sosyal önlemler de etkili olabilir.

Türkiye'deki regl yoksulluğuna ilişkin dikkate değer bir nokta, sınırlı çalışma ve verilere sahip olunmasıdır. Türkiye'de regl yoksulluğunun ölçülmesi ve durumun daha kapsamlı bir şekilde yeniden değerlendirilmesi gereklidir ve bu konuda daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır. Bu sorunları inceleyecek araştırmacıların regl yoksulluğunun kadınların sağlık durumu ve iş hayatı üzerindeki etkilerini incelemeleri alana önemli bir katkı sağlayacaktır. Menstrüel ürünlere erişim hakkının tüm kadın ve kız çocukları için geçerli olduğunun toplumun tüm kesimlerinde kabul edilmesi ve bu konuda toplumsal farkındalığın artırılması gerektiği düşünülmektedir.

Son olarak çalışma, Türkiye'deki regl yoksulluğunu derinlemesine incelemesi ve bu konuda literatüre katkı sağlaması bakımından büyük bir önem taşımaktadır. Türkiye'de regl yoksulluğunun sosyal politika bağlamında ele alınması ve bu sorunun toplumsal cinsiyet literatüründen yararlanarak nedenlerinin ve etkilerinin anlaşılması bu alanda atılacak adımların temelini oluşturacaktır. Bu çalışma, regl yoksulluğunun Türkiye'deki gerçek boyutlarını ortaya koyarak, toplumun bu konuda farkındalığını artırmayı hedeflemektedir. Elde edilen sonuçlar, etkili ve toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyen sosyal politika önlemlerinin belirlenmesi ve uygulanması için önemli bir adım olacaktır.

Kaynakça

- Action Aid. (2023, January 27). *Period poverty*. Şubat 5, 2023 tarihinde Action Aid: <https://www.actionaid.org.uk/our-work/womens-rights/period-poverty>
- Aktion Aid. (tarih yok). *Chhaupadi and menstruation taboos*. Şubat 1, 2023 tarihinde Action Aid: <https://www.actionaid.org.uk/our-work/period-poverty/chhaupadi-and-menstruation-taboos>
- Aldanmaz, B., & Eskitaşçıoğlu, İ. (2022). *Türkiye'de regl yoksulluğu araştırması*. Konuşmamız Gerek Derneği. Şubat 25, 2023 tarihinde https://drive.google.com/file/d/1isNpdxvFZm4Y_VfL1k3xW9fljWxLEgld/view
- Alvarez, A. (2019, October 31). *Period poverty*. Şubat 10, 2023 tarihinde American Medical Women's Association: <https://www.amwa-doc.org/period-poverty/>
- American Civil Liberties Union. (2023, Ocak 31). *The unequal price of periods: menstrual equity in the united states*. https://www.aclu.org/sites/default/files/field_document/111219-sj-periodequity.pdf

- Association Of State And Territorial Health Officials. (2021). *Period poverty: a growing public health concern*. Ocak 31, 2023 tarihinde <https://www.astho.org/globalassets/brief/period-poverty-growing-public-health-concern.pdf>
- Bhatty, K., A. Namala, A. Bhasin, A. Shah, A. Mitra, A. Dwivedi, F. Farooqi (2014). *School Education and Exclusion*. In India Exclusion Report 2013-14, edited by G.Sharma, M. Bandhopadyaya, N. Khair, R. Alkazi, S. Hassan, S. Tirkey, S. Singh, 43,76. Karnataka: BFC Action Enterprise.
- Bobel, Chris (2010). *New Blood: Third Wave Feminism and the Politics of Menstruation*. London Rutgers University Press
- Carneiro, M. M. (2021, September 13). Menstrual poverty: enough is enough. *Women & Health*, 61(8), s. 721-722. DOI:10.1080/03630242.2021.1970502
- Caruso, B., Sevilimedu, V., Fung, I., Patkar, A., & Baker, K.K. (2015). Gender disparities in water, sanitation, and global health. *The Lancet*, 386, 650–651.
- Chatterjee, C. B. (2006, Oktober). *Identities in motion; migration and health in india*. Parel, Mumbai. Şubat 1, 2023 tarihinde <http://www.cehat.org/go/uploads/Hhr/migrants.pdf>
- Dahal, Tanka, Keith Topping & Susan Levy (2021, Oktober 11). Patriarchy, gender norms and female student dropout from high schools in Nepal. *Compare: A Journal of Comparative and International Education*. Pages 1005-1023. DOI: <https://doi.org/10.1080/03057925.2021.1987191>
- Derin Yoksulluk Ağı. (2021). *Pandemi döneminde derin yoksulluk ve haklara erişim*. Şubat 26, 2023 tarihinde <https://derinyoksullukagi.org/wp-content/uploads/2020/11/Pandemi-doneminde-derin-yoksulluk-ve-haklara-erisim-arastirmasi-Yerel-Yonetimlere-Kriz-Donemi-Sosyal-Destek.pdf>
- Diamond, C. (2022, August 15). *Period poverty: scotland first in world to make period products free*. Ocak 30, 2023 tarihinde BBC NEWS: <https://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-51629880>
- Douglas, Mary (2007). *Saflık ve Tehlike*. Çev: Emine Ayhan, İstanbul: Metis.
- Ergenç, N. E., Davran, M. K., Bozdoğan, N. Y., Avcıbay, B., Yazgan, H., & Karacan, O. (2023). Regl döneminin sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan incelenmesi. *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, 27, 20-40. DOI: <https://doi.org/10.26650/iukad.2023.1293397>
- Eskitaşçıglu, İ. (2020, Eylül 9). *Türkiye’de regl yoksulluğunu ve regl tabusunu sonlandırmak için çalışıyoruz*. (N. Çalışkan, Röportaj Yapan) Mart 2, 2023 tarihinde <https://www.sivilsayfalar.org/2020/09/09/turkiyede-regl-yoksullugunu-ve-regl-tabusunu-sonlandirmak-icin-calisiyoruz/>
- Gram, L., J. Scordis-Worrall, J. Mannell, DS Manandhar, N. Saville., & J. Morrison. (2018). Ataerkil Pazarlığı Yeniden İncelemek: Nepal Kırsalında Hanehalkı Para Yönetiminin Nesiller Arası Güç Dinamikleri. *Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi* 112, 193–204. DOI:10.1016/j.worlddev.2018.08.002.
- Houppert, K. (1999). *The curse: Confronting the last unmentionable taboo: Menstruation*. Macmillan.

- Igbokwe, Basillia (2017). Gender Parity: Strategies For Girl-Child Empowerment. <https://www.researchgate.net/publication/372133238>
- Macura, B., Dickin, S., Sharma Waddington, H., Liera, C., Soto, A., Orlando, A., Foggit, E., Pross, C., McArthur, J., Fadhila, A., Del Duca, L., Njoroge, G. (2023). Gender and social outcomes of WASH interventions: synthesis of research evidence, CEDIL Syntheses Working Paper 7, CEDIL, Oxford, <https://doi.org/10.51744/CSWP7>
- Masterson, V. (2022, June 9). *The unsanitary truth about period poverty – and what governments can do*. Şubat 13, 2023 tarihinde World Economic Forum: <https://www.weforum.org/agenda/2022/06/period-poverty-pain-stigma/>
- Michel, J., Mettler, A., Schönenberger, S., & Gunz, D. (2022). Period poverty: why it should be everybody's business. *Journal of Global Health Reports*, 6(e2022009). DOI: doi.org/10.29392/001c.32436
- Omwami, M. O. (2011). Relative-change Theory: Examining the Impact of Patriarchy, Paternalism, and Poverty on the Education of Women in Kenya. *Gender and Education* 23 (1), 15–28. DOI:10.1080/09540251003674105.
- Potuchek, J. L. (1997). *Who Supports the Family? Gender and Breadwinning in Dual-earner Marriages*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Plan International. (2020). *The state of girls rights in the uk-early insights into the impact of the coronavirus pandemic on girls*. London. Şubat 12, 2023 tarihinde <https://plan-uk.org/file/plan-uk-state-of-girls-rights-coronavirus-reportpdf/download?token=gddEAzIz>
- Rai, B. (2019, March 22). *Women are still dying after being sent to menstruation huts, but no one is filing complaints*. Ocak 31, 2023 tarihinde Kathmandu Post: <https://kathmandupost.com/national/2019/03/22/women-are-still-dying-after-being-sent-to-menstruation-huts-but-no-one-is-filing-complaints>
- Resmi Gazete. (2004, Haziran 16). Şubat 25, 2023 tarihinde T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/06/20040616.htm>
- Resmi Gazete. (2013, Şubat 8). Şubat 25, 2023 tarihinde T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmi Gazete: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/02/20130208-7.htm>
- Resmi Gazete. (2022, Mart 29). T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmî Gazete: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/03/20220329-6.pdf>
- Resmi Gazete. (2023, Temmuz 6). T.C. Cumhurbaşkanlığı Resmî Gazete: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/07/20230707-11.pdf>
- Sanitation and Water for All. (2022, May 28). On menstrual hygiene day, sanitation and water for all calls for an end to period poverty.
- Schoep, M. E., Nieboer, T. E., Zanden, M. v., Braat, D. D., & Nap, A. W. (2019, June 15).. The impact of menstrual symptoms on everyday life: a survey among 42,879 women. *American Journal of Obstetrics & Gynecology*, 220(6), s. 569.e1-569.e7. DOI:10.1016/j.ajog.2019.02.048
- Sommer, M., Toronder, B., Hennegan, J., A. Phillips-Howarde, P., Mahon, T., Motivans, A.. Monitoring Menstrual Health and Hygiene Group. (2021, June 30). How addressing menstrual health and hygiene mayenable progress across the sustainable development goals. *Global Health Action*, 14(1). DOI: <https://doi.org/10.1080/16549716.2021.1920315>

- Sultana Abeda ve Trc. Saadet Altay (2019). Ataerkillik Ve Kadının İkincilliği; Kuramsal Bir Analiz. *e-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi*, 11,1(23) 417-427.
- Thinkx, & Period. (2019). *State of the period: the widespread impact of period poverty on us students*. Şubat 10, 2023 tarihinde https://cdn.shopify.com/s/files/1/0795/1599/files/State-of-the-Period-white-paper_Thinx_PERIOD.pdf?455788
- Thinx, & Period. (2021). *State of the period 2021:the widespread impact of period poverty on us students*. Şubat 15, 2023 tarihinde <https://period.org/uploads/State-of-the-Period-2021.pdf>
- Türk Dil Kurumu. (tarih yok). *Türk dil kurumu sözlükleri*. Şubat 25, 2023 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/>
- UNESCO. (2014). *Puberty education & menstrual hygiene management*. Şubat 5, 2023 tarihinde UNESCODOC: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000226792>
- UNFPA. (2022). *Türkiye'deki mülteci kadınlar ve kız çocuklarında menstrüel hijyen yönetimi*. Şubat 26, 2023 tarihinde https://turkiye.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/mestruel_hijyen_yonetimi_rapor_2022_0.pdf
- UNICEF. (tarih yok). *Menstrual hygiene*. Şubat 3, 2023 tarihinde UNICEF: <https://www.unicef.org/wash/menstrual-hygiene>
- Wilson, R. (2022, January 12). *The cost of a period: the sdgs and period poverty*. Şubat 14, 2023 tarihinde IISD: <https://sdg.iisd.org/commentary/generation-2030/the-cost-of-a-period-the-sdgs-and-period-poverty/>
- World Bank. (2018, May 25). *Menstrual hygiene management enables women and girls to reach their full potential*. Şubat 3, 2023 tarihinde World Bank: <https://www.worldbank.org/en/news/feature/2018/05/25/menstrual-hygiene-management>
- World Bank. (2022, May 12). *Menstrual health and hygiene*. Şubat 10, 2023 tarihinde <https://www.worldbank.org/en/topic/water/brief/menstrual-health-and-hygiene>
- World Bank. (2022a, May 25). *Policy reforms for dignity, equality, and menstrual health*. Şubat 14, 2023 tarihinde <https://www.worldbank.org/en/news/feature/2022/05/25/policy-reforms-for-dignity-equality-and-menstrual-health>
- Yılmazbilek, Merve (2022). Toplumsal İnşa Alanı Olarak Mensturasyon: Kadınların Deneyimlerdeki Baskı ve Mücadelenin Çözümlemesi. *Fe Dergi* 14,2 1-16. URL: http://federgi.ankara.edu.tr/2022/12/12/28_1
- Yoppie. (tarih yok). *Period poverty: what is it & how can we help?* Şubat 3, 2023 tarihinde YOPPIE: <https://yoppie.com/period-poverty>

Açıklamalar

(1) Chhaupadi, Nepal'in bazı kırsal kesimlerinde uygulanan eski bir gelenektir. İnsanların, genellikle de genç kızların, regl dönemleri boyunca uzun süre çamur kulübelere veya barakalara sürülmesidir. Aksi takdirde ailelerine kötü şans veya hastalık getireceklerine inanılmaktadır. Chhaupadi, Nepal'de 2005'ten beri yasa dışı olmasına rağmen, birçok toplulukta hala uygulanmaktadır (Aktion Aid, tarih yok).

(2) Regl Tabusu, "regl olmanın ve regl yoksulluğunun konuşulmaması ve saklanması gereken ayıp, kirli, gizli bir konu olarak görüldüğü sosyal normdur" (Aldanmaz & Eskitaşçıoğlu, 2022).